

Більше, ніж друг родини та родич

Написання спогадів, як і будь-яка публікація, повинно мати мету. Яку мету можуть мати спогади? Написати спогади про близьку людину вкрай важко. Це як сповідь, як усвідомлення того, ким для тебе в житті була людина. Спілкування з людиною – це взаємовідносини людей, а чи хотіла б ця людина, щоб Ваше ставлення до неї, або Ваші розмови стали надбанням публічності? Питання – на які немає відповіді, принаймні у мене. Довіривши мені написати вступну статтю до свого ювілейного збірника до 70-річчя, а також – статей про себе до різного рівня енциклопедичних видань, відредагувавши особисто ці публікації – Володимир Никифорович залишив нам те, що хотів би, щоб ми про нього знали. Використовуючи такий його своєрідний дозвіл, дозволю собі написати – ні не спогади, а про дивовижні частинки його життя, що пов'язали його з моєю родиною, і його душі, які він залишив у моєму серці, віддав моїй долі. Можливо для інших це стане прикладом, що відповідає словам матері Терези: «Усе, що ти будував роками, може бути зруйноване за одну секунду. Це не має значення – будуй. Якщо ти будеш допомагати людям, вони відкинуть тебе. Це не має значення – допомагай їм. Віддай світові все найкраще, і світ вдарить тебе. Це не має значення – віддай усе найкраще».

* * *

Моя родина познайомилась з Володимиром Никифоровичем завдог до моєї появи на світ. Моя мама, Лариса Андріївна, відвідувала лекції Володимира Никифоровича на підготовчому відділенні в Миколаєві для вступу до університету. Крім того, мама працювала заступником директора Українського театру, а збирались всі творчі особистості Миколаєва в одній популярній ресторані-столовій, куди заходив і Володимир Никифорович. Мій батько, Анатолій Діомидович, товаришував з Володею або «Станком» (як він його називав) через захоплення обох історією та археологією. Наукові інтереси Анатолія Бачинського були пов'язані з історією України, якою він займався під науковим керівництвом зав. кафедри історії УРСР проф. С.М. Ковбасюка. Володимир Станко, під науковим керівництвом професора М.Ф. Болтенка та доцента М.С. Сініцина, почав займатися античною історією й археологією. Ще на п'ятому курсі університету Володимир Станко працював в палеолітичній експедиції під керівництвом відомого археолога П.Й. Борисковського. Накопичені там матеріали стануть основою його майбутньої кандидатської дисертації.

Молоді друзі часто їздили на розкопки і бували вдома один у одного, спілкувалися з батьками (про порівняння ставлення батьків до друзів своїх синів багато років потому мені розповідав В.Н.!), влаштовували наукові та «близько-наукові» дискусії на холостяцькій квартирі мого батька поблизу факультету (багато про це розповідала мені моя мама!).

На деякий час доля розвела друзів. Володимир Никифорович вступає до аспірантури Інституту археології АН УРСР у Києві, яку достроково завершує у 1967 р., захистивши кандидатську дисертацію під керівництвом член-кореспондента АН УРСР С.М. Бібікова. Анатолій Діомидович розпочав роботу в Одеському обласному архіві (тепер – Державний архів Одеської області), а потім став

викладачем на рідному історичному факультеті. Після захисту кандидатської дисертації викладачем факультету стає і Володимир Станко.

І ось життя, на той час друзів-холостяків, складається таким дивним чином, що й одружуються вони один за одним: спочатку мій батько з мамою, а потім Володимир Никифорович. Мої батьки стали «почесними свідками» («свідетелями») на його весіллі. Тепер вже разом з «другими половинами» друзі їздять на розкопки та подорожують країною. Моя мама розповідала, як вони всі разом, і з ними подружжя Анатолія та Ірини Загинайло, їздили пароплавом до Ялти. Пригод було чимало, а на поїсти не завжди вистачало. Тож на останню мамину «зачачку» – 10 рублів (!) всі шестеро гарно поснідали в ресторані. У друзів навіть діти народились в один рік: я – в квітні, а Дмитро, син Володимира Никифоровича, – в червні.

Багаторічні друзі спілкуються, обмінюються науковими досягненнями, їздять до Києва на захисти інших колег і просто зустрічаються на різні свята. В подальшому Володимир Никифорович очолює створений ним в Одесі Відділ археології Північно-Західного Причорномор'я Інституту археології АН УРСР. Основним науковим завданням Відділу було проведення охоронних робіт на новобудовах Одеської області.

Наприкінці 1980-х років Володимир Никифорович повертається до викладацької діяльності на історичному факультеті. Тепер разом друзі розпочинають тривалу діяльність за оновлення факультетської навчальної програми та впровадження нових наукових тем. Так, у 1993 році за ініціативою Володимира Никифоровича на історичному факультеті створюють кафедру археології та етнології України, яку він і очолює. При кафедрі з'явилась і лабораторія, де зберігались колекції Володимира Никифоровича з археологічних експедицій, там студенти-археологи змогли наочно знайомитися та опрацьовувати матеріали археологічних досліджень.

Разом друзі розробляють плани розпочати видання необхідних для факультету наукових збірок, де могли б публікуватися не лише викладачі факультету, але й наукова спільнота Одеси: «Записки історичного факультету» (виходять друком й до сьогодні), «Історичне краєзнавство Одещини», «Старожитності Причорномор'я». Окремим завданням для друзів стала ідея про відкриття спеціалізованої ради для захисту кандидатських дисертацій, підготувавши всі необхідні документи, втілював цю ідею Володимир Никифорович вже без мого батька. В.Н. Станко разом з багаторічним другом мого батька С.В. Кульчицьким умовили мого батька видати монографію і зібрати документи на захист вже готової докторської дисертації у Києві.

Ще одним важливим завданням, що вирішував тоді увесь факультет, і активно долучились до цього процесу Станко і Бачинський – це оновлення навчального процесу, залучення додаткового контингенту студентів, і відкриття необхідних тоді для України нових спеціальностей, зокрема з підготовки студентів-міжнародників. Набирати студентів на спеціальність «Міжнародні відносини» розпочали вже у 1994 році.

Багаторічна праця разом у навчальному процесі та науці сформувала думку про те, що найкращою кандидатурою на посаду декана історичного факультету буде Володимир Никифорович. Мій батько годинами і днями розмовляв з колегами – розповідав і доводив. Але спочатку він переконав самого «Станка», який ще сумнівався в доцільності своєї кандидатури. Врешті-решт, у 1994 році Володимира Никифоровича обрали деканом історичного факультету. Виявилось, що

у мого батька «легка рука» і Володимир Никифорович пропрацював на цій посаді багато років.

* * *

Дитячих спогадів про Володимира Никифоровича у мене практично не залишилось. Коли я у 1988 р. вступила на перший курс історичного факультету, він став першим викладачем, що привчав працювати над складними питаннями історіографії первісної історії. Це був суворий викладач, який діяв досить нестандартно – він дозволяв на іспиті користуватися конспектами! Більше того, надав навіть розклад питань в білетах! Але була одна умова – конспект мав бути власноручний і після складеного іспиту конспект «конфіскували» до наступного семестру. Здавалось би, що складного – наниши відповіді й складай. Однак із 60 студентів нашого курсу з першого разу склали лише 30. Свої питання в білеті з цього іспиту, пам'ятаю до сьогодні. Опрацювавши потрібну додаткову літературу, відповівши на дискусійні питання пов'язані з існуванням синантропа, я отримала на іспиті «відмінно» з першого разу. Слід зауважити, що опрацювати три томи «Истории первобытного общества» (1986) було не просто, але варто. Конспект цього видання дозволив мені успішно скласти ще один непростий іспит – з «етнографії».

Восени 1996 року відкрилася Спеціалізована рада для захисту дисертацій і Володимир Никифорович допомагав організувати мій захист кандидатської дисертації. Разом з учнем мого батька, Олександром Бондарем, ми відкривали своїми захистами роботу ради.

Однак мої теплі та щирі стосунки з Володимиром Никифоровичем почалися пізніше, коли він призначив мене заступником декана з науково-дослідної роботи. Ненав'язливо він навчав мене організаційній роботі. У Володимира Никифоровича був складний і запальний характер, деякі його боялись, деякі не погоджувались, ображались, на окремих він ображався, дискутував, не приймав, не поважав. Напевно, я не застала цей час, або просто довіряла йому і прислухалась. А було чому навчигися. Колись обговорюючи відповідь і дії на чергового листа з наукової частини Володимир Никифорович з посмішкою зауважив: «Чому ти не робиш так, як я тобі сказав? Ти все робиш по-своєму і я чомусь це приймаю». Ця фраза була навіть краще, ніж він сказав би мені просто «молодець!». Разом ми викладали «Давню історію України» і я відвідувала його лекції, коли вже сама була викладачем, разом приймали іспити, разом працювали в Державній екзаменаційній комісії на факультеті та філії Одеського університету у Первомайську. Прикладом своєї роботи він – вчив, виховував і передавав знання. Зараз вже розумієш – тоді я отримувала неоцінений досвід!

Володимир Никифорович був людиною зі стратегічним мисленням, масштабним і системним, він йшов поступово і наполегливо до здійснення своїх задумів. Крім вже зазначеного вище, що він залишив нам на сьогодні: Відділ археології Північно-західного Причорномор'я, «Записки історичного факультету», Спеціалізована рада для захисту дисертацій, кафедра археології та етнології України. Остання стає базовою для відкритих ним з 1996 року спеціальностей «Археологія» та «Етнологія». Як декан він мав дбати про господарську частину факультету – при ньому зроблений останній ремонт на всьому факультеті, спеціалізована аудиторія для роботи ради, відремонтований дах. Він розумів необхідність підвищення освітнього та наукового рівня професорсько-викладацького складу нашого факультету. У зв'язку з цим, ви сприяв отриманню

звань доцентів та професорів, захисту п'яти докторів наук (щоправда планував 8 і мав чітке пояснення чому саме 8), сформував нову Спеціалізовану раду з захисту докторських дисертацій, сприяв відвідуванню викладачами наукових конференцій в різних містах України та за її межами, отриманню премій українських державних установ тощо.

З Володимиром Никифоровичем можна було розмовляти годинами. Він мав досвід, мудрість, талант розповідати, ненав'язливо підводити до потрібного йому результату спілкування. Останні шість-сім років його життя ми спілкувались майже кожен день: про факультет, його розвиток і не розвиток (до речі, майже все збігається з прогнозованою ним ситуацією на сьогодні), про друзів і не друзів, науку, родину, виховання дітей, плани на майбутнє. Одного разу Володимир Никифорович сказав: «У мене є п'ять дітей: троє рідних синів і дві дочки – ти і Оля (це дочка його друга, який помер на декілька місяців раніше за мого батька)». Я цим пишаюсь! Узагальнюючи те, що він передав мені, можна сказати наступне: мій батько показав мені шлях в науку, а Володимир Никифорович виховав і навчив мене йти цим шляхом. Дякую!

Усвідомлюючи ту значну роль, яку Володимир Никифорович зіграв в науці, організації навчального процесу на факультеті, для багатьох людей особисто, не дивно, що на сьогодні про нього написані та опубліковані численні спогади колегами та учнями, успішно захищена кандидатська дисертація про його наукову та освітянську діяльність. Наші спогади про нього – суб'єктивні, у кожного свої – це ті маленькі пазли, з яких складається пам'ять про Володимира Никифоровича, те, як ми можемо подякувати йому, і це – те, що гарантує йому Вічність.

11 січня 2017 р.